

9. Текущая хроника российско-турецких отношений / МИД РФ [Elektronnyj resurs]. – Режим доступу: <http://www.turkey.mid.ru/rus/hronika.html>

10. Круть А. Турция и Украина чего ждать от визита Эрдогана / А. Круть [Elektronnyj resurs]. – Режим доступу: <http://apostrophe.com.ua/author/1884>

11. Габер С. Парламентські вибори в Туреччині: народна демократія або демократія народів? / Є. Габер [Elektronnyj resurs]. – Режим доступу: http://gazeta.dt.ua/international/parlamentski-vibori-v-turechchini-narodna-demokratiya-chi-demokratiya-narodiv_.html

12. СС–Туреччина: чи буде перезавантаження відносин? / Euronews [Elektronnyj resurs]. – Режим доступу: <http://ua.euronews.com/2015/06/08/what-now-for-turkish-eu-relations/>

13. Гассельбах К. Після виборів у Туреччині: тиха радість у Брюсселі / К. Гассельбах, Н. Неділько [Elektronnyj resurs]. – Режим доступу: <http://www.dw.de/pislja-vyboriv-u-turechchini-tihya-radist'-y-brjusseli/a-18505448>

14. Турцію призвали приєднатися к санкціям против России / Подробности [Elektronnyj resurs]. – Режим доступу: <http://podrobnosti.ua/1006362-turtsiju-prizvali-prisoedinitjsja-k-sanktsijam-protiv-rossii.html>

15. Воротнюк М. Крымская проблема: Где «красная линия» для Турции? / М. Воротнюк [Elektronnyj resurs]. – Режим доступу: <http://bintel.com.ua/ru/article/krymskaja-problema/>

16. Джемилев М. Возвращение Крыма в Украину было бы выгодно и самой России / М. Джемилев [Elektronnyj resurs]. – Режим доступу: <http://ru.krymr.com/content/article/26771478.html>

References

1. Kuz'о Т. Turecko-ukrainskie otnoshenija poluchajut novyj impul's / Т. Kuz'о [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.otechestvo.org.ua/statyj/300403.html>

2. Torgovel'no-ekonomichne spivrobitnyctvo mizh Ukrain'noju i Turechchnoju / MZS Ukrain'ny [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://turkey.mfa.gov.ua/ukraine-tr/trade>

3. Volovych O. O. Ukrain'na i Turechchnyna v konteksti amerykans'ko-rosijs'kogo supermystva v Chornomor's'ko-kaspijs'komu regiony / O. O. Volovych, M. O. Vorotnjuk, Je. V. Gaber // Turechchnyna u suchasnomu sviti: poshuk novoi' identychnosti: zbirnyk statej ta analitychnyh materialiv. – Nacional'nyj instytut strategichnyh doslidzhen' (Regional'nyj filial u m. Odesi). – Odesa: Feniks, 2011. – S.352–355.

4. Posol Turcii: u nas net tajnyh planov odnositel'no Kryma / Black Sea News [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.blackseanews.net/read/12458/>

5. Mhytarjan N. Strategija rozvytku ukrai'ns'ko-turec'kyh vidnosyn u konteksti priorytetnyh zavdan' ukrai'ns'koi' derzhavy / N. Mhytarjan // Ukrain'ns'ko-turec'ki vidnosyny: stan i perspektivy rozvytku: Materialy miznarodnoi' konferencii' / Za red. M. O. Vorotnjuk. – Odesa, 2006. – S.14–22.

6. Turechchnyna zaklykaje zberegti cilisnist' Ukrain'ny ta boi't'sja «kryvavyh dnev» Majdanu v Krymu / TSN [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://tsn.ua/politika/turechchnyna-zaklykaje-zberegti-cilisnist-ukrayini-ta-boyitsya-krivavyh-dnev-maydanu-v-krymu-337133.html>

7. Politychni vidnosyny mizh Ukrain'noju i Turechchnoju / MZS Ukrain'ny [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://turkey.mfa.gov.ua/ua/ukraine-tr/diplomacy>

8. Tureckie korabli 44 raza narushali blokadu Kryma / Black Sea News [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://ura-inform.com/ru/society/2015/04/20/tureckie-korabli-44-raza-narushali-blokadu-kryma>

9. Tekushhaja hronika rossijsko-tureckih otnoshenij / MID RF [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.turkey.mid.ru/rus/hronika.html>

10. Krut' A. Turcija i Ukraina chego zhdat' ot vizita Jerdogana / A. Krut' [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://apostrophe.com.ua/author/1884>

11. Gaber Je. Parlaments'ki vybory v Turechchny: narodna demokratija abo demokratija narodiv? / Je. Gaber [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://gazeta.dt.ua/international/parlamentski-vibori-v-turechchny-narodna-demokratiya-chi-demokratiya-narodiv_.html

12. JeS–Turechchnyna: chy bude перезавантаження відносин? / Euronews [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://ua.euronews.com/2015/06/08/what-now-for-turkish-eu-relations/>

13. Gassel'bah K. Pislja vyboriv u Turechchny: tyha radist' u Brjusseli / K. Gassel'bah, N. Nedil'ko [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.dw.de/pislja-vyboriv-u-turechchny-tyha-radist'-u-brjusseli/a-18505448>

14. Turciju prizvali prisoedinit'sja k sankcijam protiv Rossii / Podrobnosti [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://podrobnosti.ua/1006362-turtsiju-prizvali-prisoedinitjsja-k-sanktsijam-protiv-rossii.html>

15. Vorotnjuk M. Krymskaja problema: Gde «krasnaja linija» dlja Turcii? / M. Vorotnjuk [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://bintel.com.ua/ru/article/krymskaja-problema/>

16. Dzhemilev M. Vozvrashhenie Kryma v Ukrainu bylo by vygodno i samoj Rossii / M. Dzhemilev [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://ru.krymr.com/content/article/26771478.html>

Moshchenko O. M., PhD student, State Institution «Institute of World History», National Academy of Sciences of Ukraine (Ukraine, Kyiv), aleksandr.moshchenko@gmail.com

Turkey–Ukraine current state and prospects of cooperation in the Black sea–middle east region

The article analyzes the contemporary shape of the Republic of Turkey and Ukraine bilateral relations in the conditions of new geopolitical challenges. Particular attention is paid to the Turkey's attitude against annexation of the Crimea by Russia and to Ukrainian domestic political changes in 2014. The author examines the opportunities and chances for Ukraine to acquire the Turkey's assistance in order to «Crimean issue», as well as the favorable factors and obstacles for obtaining such support from Turkey are being investigated.

Keywords: Turkey, Ukraine, the Crimea, Russia, annexation, international relations, foreign policy.

Мощенко А. Н., аспирант, Государственное учреждение «Институт всемирной истории» НАН Украины (Украина, Киев), aleksandr.moshchenko@gmail.com

Турция–Україна сучасне становище і перспективи співробітництва в Чорноморсько–ближньосхідному регіоні

Проводиться аналіз сучасного стану відносин між Турецькою Республікою та Україною в контексті нових геополітичних викликів. Особливу увагу здебільше зосереджено на ставленні Туреччини до анексії Криму, а також на відношенні Туреччини до внутріполітичних змін в Україні 2014 р. Автор розглядає можливості та шанси надання Україні допомоги в розв'язанні «кримського питання» з боку Туреччини, а також сприятливі фактори та бар'єри на шляху до отримання такої підтримки.

Ключові слова: Турція, Україна, Крим, Росія, анексія, міжнародні відносини, зовнішня політика.

УДК 327.5«20»

Потапенко Я. О., доктор історичних наук, професор кафедри історії та культури України, ДВНЗ «Переяслав–Хмельницький державний педагогічний університет ім. Григорія Сковороди» (Україна, Переяслав–Хмельницький), yaroslavpotapenko007@yandex.ua

Потапенко О. І., професор, завідувач кафедри української лінгвістики та методики навчання, ДВНЗ «Переяслав–Хмельницький державний педагогічний університет ім. Григорія Сковороди» (Україна, Переяслав–Хмельницький)

ГЕОПОЛІТИЧНІ НАСЛІДКИ ЄВРОМАЙДАНУ

Аналізується цілий комплекс впливів, що їх здійснив Євромайдан на міжнародну політику, гранично увиразнивши непримиренність ціннісно-ціліваційного протистояння між путінською Росією та ліберально-демократичним Заходом. Доводиться, що Євромайдан на глобальному, заальностісвіттовому рівні засвідчив неочікуваний і непередбачуваний за умов постмодерного скепсису феномен – повернення моралі в політику. Осмислюються перспективи впливу Майдану на розширення сучасних форм демократичного правління, що є особливо актуальним для Євросоюзу, охопленого глибокою інституційною кризою.

Ключові слова: Євромайдан, геополітичні наслідки, путінська Росія, Захід, Європейський союз.

За нашим глибоким переконанням, ретельний аналіз започаткованих Революцією гідності трансформацій у галузі як внутрішньої, так і зовнішньої політики, дасть змогу чіткіше усвідомити специфіку нинішньої політичної ситуації в Україні, Європі та світі загалом.

Мета статті – осмислити геополітичні наслідки Євромайдану, його вплив на специфіку та інтенсивність цивілізаційного протистояння між путінською Росією та ліберально-демократичним Заходом, а також спрогнозувати подальший перебіг подій.

Задекларована проблема частково розглядалася у працях В. Горбуліна, Г. Почепцова, С. Дацюка, Ю. Романенка, В. Примоста, В. Василенка, Є. Магди, М. Рябчука, Я. Грицака, О. Забужко, Т. Возняка, М. Слабошпицького, Ю. Макарова, Л. Донскіса, В. Єрмоленка, Ю. Фельштинського, Ю. Прохаська, Е. Вілсона, Д. Шевчука, Л. Шевцової, Е. Лукаса, С. Сестановича, А. Єрмолаєва, І. Подольчака, А. Мухарського, – проте комплексний систематичний науковий аналіз досі не реалізований.

Одним із базових мотивів у оцінці Євромайдану є теза про те, що він став шансом для всієї Європи оновитися, реактуалізувати власні фундаментальні цінності, віра в які суттєво похитнулася в останнє десятиліття, паралельно до наростання право-консервативних настроїв євроскептицизму та толерантного ставлення до проявів насильства, грубого порушення норм міжнародного права. Ідея Дмитра Шевчука, висловлена ще в грудні 2013 року, про те, що українці на Євромайдані виявилися більш європейцями, ніж громадяни ЄС, і що саме в Україні вирішується доля Євросоюзу, охопленого інституційною кризою [19, с. 35], – досить швидко почали сприйматися активістами в якості беззаперечної аксіоми, котра надихала на подальшу боротьбу й ушляхетнювала її сенс. Доволі швидко Майдан в медійному просторі здобув статус новітньої «передової» боротьби демократії з посткомуністичною диктатурою, колонізованої нації з імперією, права на людську гідність супроти антигуманного режиму, середнього класу проти клептократичної олігархії. Світ сприйняв Україну по-новому, іміджеві «країни бандитів і повій» було завдано дошкульного удару [12, с. 15]. Російська правозахисниця Лілія Шевцова констатує, що українці, вийшовши у 2013 році на Майдан, перевернули світовий порядок. За словами її колеги Костянтина Борового, нині Україна – найголовніша точка вирішення світових геополітичних завдань, оскільки від того, які рішення прийматиме українська влада і громадяни, залежатиме геополітична картина світу через 20 років [2].

Професор Колумбійського університету Стівен Сестанович ще на початку січня 2014 року назвав Євромайдан «подією десятиліття, яка змусить Захід знову подумати про роль України в цивілізованому світі» [6]. Відомий соціальний мислитель зі Стенфордського університету, автор резонансної теорії «кінця історії» Френсіс Фукуяма вважає український Євромайдан «грандіозною історичною подією, однією з найважливіших у наш час» – адже «його значення виходить далеко за межі України. Це грандіозна битва за розширення сучасних форм демократичного правління» [17]. «Українська революція Гідності має всі ознаки світової революції, але вона ще не стала світовою революцією, бо її інновації все ще розробляються, готуються, запроваджуються», – таку думку в листопаді 2015 року озвучив філософ Сергій Дацюк, для якого Євромайдан започаткував геополітично-світоглядну «революцію в баченні перспективи людського світу» («Україна постає як країна універсального проекту для цілого світу») [4].

Видатний грузинський реформатор Каха Бендукідзе свої часті візити до постмайданної України пояснював тим, що саме «тут зараз формується майбутнє планети», а Майдан як процес пробудження українського народу, розпочався, але ще далеко не закінчився. Літературний критик Дмитро Дроздовський мислить ще масштабніше, доводячи, що «український Майдан гідності» ознаменував собою завершення цілої епохи постмодерного скепсису, іронії, блазнювання – натомість він започаткував новий історичний період – «ситуацію після-постмодерну, або мета-модерну». Ознакою цього нового «повернення до реальності» стало те, що потужний емоційний сплеск виявився здатним похитнути систему і знищити режим [5].

За словами литовського філософа Леонідаса Донскіса, Євромайдан був не лише революцією проти «бандитської влади», але й «справжньою європейською революцією людей, далеких від євроскептицизму та цинічності жителів західної частини континенту». На думку філософа Євгена Бистрицького, Майдан спричинив «тектонічний злам» на Євразійському материках, «у його бурлініні достворюється Європа». Європи на Майдані більше, ніж чимало де в ЄС, – міркує вчений, для якого головним завданням бачиться трансформувати енергію Майдану з його самоорганізацією в ухвалення відповідних законів і закріплення цінностей. Це зробить Україну дуже сучасною та перспективною в очах Європи і світу [13, с. 25].

Для філософа Володимира Єрмоленка, Євромайдан цілком закономірно поставав як частина глобальної історії, «частина еволюції самої Європи» – а українці спромоглися започаткувати нову, четверту хвилю розширення ЄС, доводячи, що «ідея Європи йде далі за формальні межі Євросоюзу» [9, с. 21]. В січні 2014 року філософ написав: «Тепер нам треба мислити в термінах весвітньої історії. Наша сцена сьогодні – це не маленька європейська провінція. Наша сцена – цілий континент, цілий світ» [9, с. 22]. Вчений відзначив, що європейська преса дуже підтримувала Майдан, а коли загинув Сергій Нігоян, французи писали: «Він загинув за Європу». Перемога Майдану сприйнята була на багатьма Заході як триумф людського духу, звиятя звичайних людей, які раптово стали героями і зробили неможливе з точки зору потуг державної машини.

Україна нині виявилася важливим елементом виходу з глобальної кризи, адже саме вона є каталізатором нової консолідації в Європі, – таку думку висловив авторитетний політолог Андрій Єрмолаєв. Ситуація в Україні остаточно довела європейцям, чому не потрібно співпрацювати з Росією, а «бігти від неї», зближуючись натомість з США [7, с. 4–7]. Майдан гранично увиразнив головні проблеми сучасної геополітики, показавши західним політикам те, чого вони так довго і вперто не бажали помічати: реваншизм опанував мільйонами («Наразі мільйонами росіян. Однак реваншизм – хвороба заразна») [11, с. 88]. Майдан став пробним каменем для всього світу, за словами культуролога Тараса Возняка, «закладним каменем», адже після Майдану завалилася вся конструкція світового порядку, закладена ще в 1945 році [11, с. 88]. Конструкція, котра тримала народи і країни у відносній рівновазі, після кримської авантюри Путіна посипалася одномоментно, і хаотично-деструктивні тенденції у світовій політиці відтоді стрімко наростають.

Революція Гідності відкрила підступні плани Кремля щодо нападу на інші європейські країни, а українські

воїни–герої Східного фронту віддають життя не лише за свою державу, але й заради мирного майбутнього всього континенту. За словами видатного грузинського президента–реформатора Міхеїла Саакашвілі, Майдан був початком політичного кінця Російської імперії, а неодмінна перемога українських військових на Донбасі зробить їх «рятівниками європейської цивілізації від головного варвара XXI століття» [15]. Напад Путіна на Україну прозаїк Юрко Прохасько кваліфікує як напад на саму «ідею Центральної Європи», а українська революція виразно унаочнила глобальний конфлікт між «цинізмом» і «гуманізмом», котрий виходить далеко за межі протистояння між «руським міром» та європейськими цінностями свободи та порозуміння. Терористична агресія Кремля проти України після перемоги Євромайдану змусила багатьох західних експертів зрозуміти, що головна мета Путіна – не просто залишити Україну у статусі слабкої і беззахисної колонії, але зруйнувати усталену систему світової безпеки, максимально дискредитувати європейський правопорядок і цінності ліберальної демократії загалом. Намагаючись задушити українську Революцію Гідності (а Східний фронт, за великим рахунком, став продовженням Майдану!) путінська Росія наважилася протиставити себе всьому цивілізованому світу – у політичному, культурному, економічному, військовому та морально–етичному сенсах. На превеликий жаль, серед європейських інтелектуалів досі немає критичної маси тих, хто усвідомив би, що так звана «українська криза» стосується не лише України, але насамперед безпеки всього континенту. Наплив мігрантів до Європи протягом останніх років, погіршення економічних показників, зростання безробіття підривають єдність ЄС, унеможливають спільну позицію стосовно російсько–українського конфлікту, – на думку більшості експертів, найближчим часом проблеми глибшатимуть, провокуючи нові непорозуміння й недовіру. Мало того, сама ідея–концепт ліберальної демократії все більше дискредитуватиметься Кремлем як підступна «маніпулятивна вигадка» Заходу, набір демагогічних спекуляцій, котрі застосовуються ситуативно й вибірково.

Майдан став якнайкращим підтвердженням достовірності цікавого прогнозу видатного французького філософа й політолога Андре Глюксмана: «Боротьба XXI століття буде боротьбою демократії проти корупції, як боротьба XX століття була боротьбою демократії проти тоталітаризму». Антикорупційний, антиклетокоратичний виміри Революції Гідності досить часто визначаються в якості базових мотиваторів протестних акцій. Явищем унікальної сакральної якості, «особливим егрегором народу» назвав Євромайдан Сергій Дацюк, позиціонуючи цей феномен в якості «прообразу нового світу», «нової реальності світу мережевих спільнот, що протистойть світу держав та урівноважує нову владу корпорацій» [11, с. 102]. В майбутньому все вирішуватиме не сила грошей і державної влади, а нікому не підконтрольний «егрегор самоорганізованих мережевих спільнот», – і саме український Майдан започаткував цей «дивний новий світ», запропонував дієву альтернативу класичній демократії, котра виправить вади попередниці і демонтує «олігархічне рабство середнього класу» [11, с.104]. Майдан 2013/2014 осмислюється і як результат системної кризи сучасного світоустрою, а також критичної нестачі нових ідей та концепцій, здатних допомогти у подоланні цієї кризи.

Міркуючи про наслідки Євромайдану для всього континенту, вітчизняний історик Ярослав Грицак констатує: «Сучасна Європа об'єдналася навколо інтересів. Але європейську солідарність неможливо побудувати без готовності європейців у часи кризи жертвувати бодай часткою своїх інтересів заради цінностей. Це те, чого українці можуть повчити європейців» [3]. Гідність має стояти вище інтересів, а цінності – вище бізнесу, – ось головний урок українського Майдану для втомленої Європи. Паризькі теракти 13 листопада 2015 року змусили європейців пригадати, що люди, насправді, об'єднуються у спільноти не так для встановлення добра, як супроти зла; а Європейський Союз з історичної перспективи – «захисна реакція на жах» (за Андре Глюксманом). Певний період відкритим лишалось питання: чи «здадуть» європейські політики інтереси України в угоду геополітичним амбіціям Кремля заради допомоги останнього в боротьбі проти ІДІЛ? Але, схоже, «стара Європа» зробила правильні висновки про поведінку та наміри Путіна, й економічні санкції проти РФ скасовувати ніхто не буде.

Вже під час Євромайдану західні експерти відзначали неймовірну активізацію антиукраїнської пропаганди Кремля, але з початком «гарячої» стадії сучасної російсько–української війни ця пропаганда взагалі вийшла поза всякі межі здорового глузду, перетворилася на зброю «масового інформаційного знищення», надзвичайно посилила наростання хаосу, безладу, напруженості та дестабілізації у світових масштабах. Головна мета російської пропаганди – не просто змусити всіх думати, що «Україна жахлива», але повністю стерти межу між правдою та брехнею, дезорієнтувати навіть мислячих людей. Цю тезу першим висунув британський медіа–експерт Пітер Померанцев, на думку якого, кремлівські пропагандисти прагнуть переконати мешканців інших країн у тому, що «ваша влада така сама погана, як і наша», вірити у принципи та ідеали смішно й несучасно – адже «все піар, а реальної політики не існує» [14]. Завдяки «українській кризі», започаткованій істеричною реакцією Путіна на Євромайдан, західні політики отримали нагоду переконатися: поєднання «ТВ–кратії, розпливчастої ідеології та майже узаконеної корупції» – ось основа режиму Путіна, творці якого навчилися досконало поєднувати авторитаризм і розважальну складову медіа–контенту. Мета програм, котрі заповнили російське телебачення, – тримати глядачів «на гачку», постійно тримати в напрузі, збивати з пантелику, викликати параною та пасивність (тільки б не бажання думати й готовність діяти!) [1, с. 11–12]. Цей режим, остаточно зазобнувавши власне населення, вперто, послідовно і досить успішно реалізує «експорт дезінформації» назовні, спотворюючи сприйняття подій десятками мільйонів людей і поза межами РФ. Тобто, кинуто виклик не лише перспективам існування української нації та державності – мова йде про інформаційну безпеку Європи та світу вцілому, про загальну довіру до ЗМІ й необхідність вироблення конкретних «інформаційних фільтрів», аби захистити психіку пересічних обивателів від ексцесів «дезінформаційно–маніпулятивного безумства».

Євромайдан, фактично, унаочнив унікальний у світовій історії зразок «коврового бомбардування дезінформацією» (центрованої довкола дискурсу ненависті). І якщо Захід не зуміє виробити й запровадити дієві механізми стримування російської інформаційної

агресії («воєнізованого використання інформації з метою посяти страх»), – системі світової безпеки буде завдано потужного удару, наслідки якого абсолютно непербачувані за своїм руйнівним впливом.

Німецький політолог Андреас Умланд зазначив, що започаткована Майданом «українська криза» сягнула масштабів, які вимагають перегляду базових координат геополітики XXI століття. Адже саме військовий конфлікт в Україні став на заваді подальшій європейській інтеграції Росії, унеможливила створення спільної зони торгівлі та безпеки від Лісабона до Владивостока. До того ж, зважаючи на зменшення економічної ваги РФ і зростання китайської потужності, можна констатувати, що політична ізоляція Кремля суттєво послабить його у відносинах як із Заходом, так і зі Сходом [16, с. 8]. Анексія Криму боляче вдарила по багаторічних зусиллях світового співтовариства, спрямованих на боротьбу з розповсюдженням зброї масового знищення (навіть більше – сприятиме в майбутньому відродженню політики так званого «ядерного стримування»). А. Умланд пояснює урок, який продемонструвала світу «українська криза», доволі красномовно і образно: «Якщо сусідня держава ставить під сумнів свої кордони, вашій країні потрібна атомна бомба. І щойно ваша країна її здобула, ви, пам'ятаючи про Україну, більше ніколи не відмовитесь від неї» [16, с. 9].

Наляканий революційними подіями в Україні, Володимир Путін здійснив анексію Криму та розв'язав збройний конфлікт на Донбасі, який переріс у гібридну російсько-українську війну. Але після рішучої української відсічі агресору та провалу сподівань на успіх авантюрного проекту «Новороссія» кремлівським очільникам довелося гарячково шукати варіантів переключення уваги зазомбованого російського електорату з безславної поразки їхнього лідера на Донбасі. Тому, схоже, й довелося російським військовим всупити в чергову авантюру – війну в Сирії. Проте російське втручання жодним чином не наблизило розв'язання багаторічного кривавого протистояння, швидше навпаки – перевело його в розряд глобального конфлікту, здатного перерости у Третю світову війну (особливо після того, як турецький винищувач збив російський військовий літак Су–24). Бомбардування російською авіацією позицій повстанців проти режиму проросійського диктатора Асада покращує шанси останнього лишатися при владі – отже, війна в Сирії посилюватиметься, а потік біженців з цієї країни не припинятиметься, дестабілізуючи внутрішньополітичну, економічну, демографічну ситуацію в Євросоюзі, ставлячи під сумнів спроможність нових і старих членів ЄС до порозуміння, до солідарної співпраці в подоланні спільних труднощів. Втрутившись у сирійський конфлікт фактично на боці диктатора Асада, Путін опосередковано допоміг терористам ІДІЛ, в черговий раз кинув виклик авторитету США та їхній спроможності врегулювати міжнародні конфлікти. «Сирійська авантюра» жодним чином не допомогла Росії позбутися іміджу країни-спонсора тероризму та окупанта чужих територій.

Дедалі частіше в середовищі політичних оглядачів можна почути коментарі стосовно можливостей «майданізації» Європи. В цьому контексті доречно пригадати й багатотисячний «вірменський Майдан» проти подорожчання електроенергії, котрий переріс у політичну акцію (літо 2015 року); і масові протестні

акції в Молдові з вимогою відставки уряду та президента (вересень 2015 року); і антикорупційний «Майдан» в Румунії, спричинений жахливою пожежею в нічному клубі столиці, результатом якого стала відставка одіозного глави уряду Віктора Понти (листопад 2015 року). Як зазначає видання *The Economist*, румуни вийшли на найбільшу з часів падіння комунізму масову акцію під гаслом «Корупція вбиває!», а на Університетській площі (котра була центром революції 1989 року) височів банер з гаслом-лейтмотивом протесту: «В 1989-му боролися за свободу, сьогодні боремося за справедливість!» [10].

Наприкінці 2015 року мова зайшла навіть про потенційний польський Майдан – так почали називати демонстрації опозиції проти спроб влади обмежити окремі демократичні свободи громадян. Учасники масових акцій виходили з європейськими прапорами, що можна порівняти з першою фазою української Революції Гідності. Противники нового уряду об'єдналися в новосформований громадянський рух під назвою Комітет оборони демократії (КОД) – втім, прихильників влади в країні також дуже багато. З цього приводу Ярослав Качинський, лідер партії «Право і справедливість» (ПіС) впевнено заявив: «Якщо хтось думає, що влаштує тут Майдан, він глибоко помиляється. Ми даємо собі раду, маємо велику суспільну програму... Я переконаний: контрmaidан був би набагато численнішим. А втім, хотілося б уникнути цього, та й то з огляду на те, що нам не потрібна конфронтація». На думку польської журналістки Ванди Жешовської, згадки про Майдан і потенційний контрmaidан ілюструють передусім глибокий поділ польського суспільства, адже два паралельні рухи зійшлися у гострій конфронтації (тому в майбутньому «годі відкинути можливість Майдану над Віслою») [8].

Як бачимо, процеси, ініційовані українськими активістами восени 2013 року, впевнено започаткували новий тренд світової політики, що полягає в намаганні зробити поведінку правлячих еліт більш чесною, відкритою, соціально орієнтованою та відповідальною перед громадськістю. Під цим оглядом маємо всі підстави інтерпретувати Євроmaidан як якісно новий етап загального світового процесу боротьби проти глобальної корупції, соціальної нерівності, утисків демократичних прав і свобод, несправедливого майнового розшарування, непропорційного розподілу фінансових ресурсів, відсутності «соціальних ліфтів» та безвідповідального egoїзму бізнесово-політичних еліт. В цьому контексті українська Революція Гідності органічно вписується в один типологічний ряд з подіями «Арабської весни» та масштабною акцією *Occupy Wall-Street*.

Актуальність і вагомість подібних масових протестних рухів посилюється й гранично увиразнюється небезпекою повернення до імперіалізму та колоніалізму в нових формах, в поєднанні з прогресуючим нагнітанням геополітичних амбіцій (в той час, як більшість країн світу живуть в умовах «фрагментарного суверенітету»). Про можливість подібного розвитку подій попереджає цілий ряд впливових експертів-соціологів, одна з яких, Шаліні Рандерія (Австрія), констатує драматичний парадокс сучасності: з одного боку, маємо поширення формальної демократії, а з другого – збільшення кількості нелегітимних з погляду суті демократії дієвців, котрі порушують її базові засади. Саме тому питання довіри громадян до державних інституцій стає одним з ключових

у геополітиці [18]. Говорячи про суспільства, де громадяни не довіряють своїм урядам (оскільки ті перебувають під впливом клептократів та олігархів) і створюють автономні механізми взаємодопомоги та порятунку себе, – дослідниця наводить приклад України й називає громадянське суспільство «третім сектором» соціально-політичного буття, поряд з державою та ринком [18].

Висновки. Українська Революція гідності дала унікальний у світовій історії XXI століття зразок справедливого і героїчного народного повстання проти диктатури та узурпації влади, коли свідомі громадяни відповідально взяли за реалізацію однієї з базових норм ліберальної демократії про народ як джерело верховної влади у правовій державі. Повстання проти тиранії, здійснене кращими представниками українського народу, було сприйняте позитивно у цивілізованих демократичних країнах, адже режим Віктора Януковича, котрий узурпував владу, свідомо, нахабно, систематично й тривалий час безкарно порушував Конституцію і закони.

Євромайдан дав поштовх ще одному унікальному для світової історії явищу: коли дисфункціональна постреволюційна держава не здатна була виконувати свої базові функції (захисту громадян від зовнішньої агресії та забезпечення армії), суспільство витворило добровільний та волонтерський рух, котрі, за великим рахунком, і врятували країну від російсько-терористичних загроз. Зупинивши російський наступ на Донбасі, українці врятували Європу від масштабної ескалації військового конфлікту, який вийшов би далеко за межі нашої держави.

У добу, коли модним світовим трендом стала віра у всесильність пропаганди, масової дезінформації та необмежені можливості медій маніпулювати свідомістю, під час Революції гідності українці довели хибність подібних уявлень, силу та креативність віри у об'єктивну реальність, соціальну справедливість, ширий, невідомий патріотизм і природну здатність відрізати правду від брехні. Революція гідності засвідчила всьому світу унікальну здатність українців до самоорганізації, до відважної жертвовності в обстоюванні колективних інтересів та прав, вміння рятувати державу без допомоги офіційних інституцій (або і всупереч їм).

Євромайдан на глобальному, загальносвітовому рівні засвідчив неочікуваний і непередбачуваний за умов постмодерного скепсису феномен – повернення моралі в політику. Особливої ваги ця обставина набуває в період так званої «плинної сучасності» – період глобальної моральної сліпоты, екзистенційної самотності, непевності, нечутливості, нездатності співпереживати стражданням інших, фрагментованості та атомізації, що панують в епоху постмодерну. Ключові вимоги–максими Майдану можна загалом звести до трьох моральних категорій: свобода, справедливість і солідарність. Дух Євромайдану – пошук правди й відданість свободі як фундаментальній етичній категорії.

Євромайдан продемонстрував, з одного боку, системну кризу сучасного світоустрою, а з іншого боку, – критичний брак нових ідей та концепцій, здатних допомогти у подоланні цієї кризи. Духовний спадок Революція Гідності міг би стати надійним морально-етичним та екзистенційним підґрунтям для формування вдосконаленого проекту спільного європейського майбутнього, започаткувати фахові дискусії про межі

та припустимі прояви боротьби за права і свободи, інтенсифікувати пошуки нових форм демократії, здатних до адекватної відповіді на драматичні виклики часу.

Список використаних джерел

1. Вайс М., Померанцев П. Повелителі брехні: інформація, культура та гроші на службі Кремля // Критика. – 2014. – Число 9–10. – С.4–12.
2. Горбач В. К. Боровой: «Україна нині – найголовніша точка вирішення світових геополітичних завдань» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://gazeta.ua/articles/opinions-journal/_ukrayina-nini-najgolovnishia-tochka-virishennya-svitovih-geopolitichnih-zavdan/557725.
3. Грицак Я. Революція Цінностей [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://life.pravda.com.ua/society/2014/11/7/183467/>.
4. Дацюк С. Революція Гідності – два роки після початку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://blogs.pravda.com.ua/authors/datsuk/564eefdd68ef5/>.
5. Дроздовський Д. Серцебиття свободи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.umoloda.kiev.ua/number/2589/164/91219/>.
6. Євромайдан – подія десятиліття – екс-спецпредставник Мадлен Олбрайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/photo-video/2014/01/12/7009379>.
7. Єрмолаєв А. Росіяни працюють з Україною минулого, а ми вже інші / А. Єрмолаєв // Країна. – 2014. – №15 (218). – С.4–7.
8. Жешовська В. Каникули на вулиці [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/World/154648>.
9. Івершень І. В. Єрмоленко: «Маємо бути готові, що Майдан не є останньою революцією» / І. Івершень // Країна. – 2014. – №17 (220). – С.20–24.
10. Колективна відповідальність [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/World/151837/PrintView>.
11. Мухарський А. Майдан. (Р)Еволюція духу / А. Мухарський. – К.: Наш формат, 2014. – 314 с.
12. Наріжна В. Євромайдан у текстах / В. Наріжна // Критика. – 2013. – Число 11–12. – С.12–15.
13. Парасківа Л. С. Бистрицький: Європи на Майдані більше, ніж чимало де в ЄС / Л. Парасківа // Країна. – 2014. – №1 (204). – С.25–27.
14. Пітер Померанцев: «Коли з'являється якась нова медіа-технологія, все закінчується пеклом брехні й пропаганди» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/Politics/147662>.
15. Саакашвілі: Неминуча перемога АТО врятує Європу від головного варвара 21 століття [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/news/2014/07/27/7033167/?attempt=1>.
16. Умланд А. Глобальні наслідки «української кризи». Занепад Росії та євроазійська безпека на початку XXI століття / А. Умланд // Критика. – 2015. – Число 5–6. – С.8–19.
17. Фукуяма вважає Євромайдан «грандіозною історичною подією» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dt.ua/POLITICS/fukuyama-vvazhae-єvromaidan-grandioznoyu-istorichnoyu-podiyeyu-188732.html>.
18. Шаліні Рандерія: «Нині у світі можливе повернення до імперіалізму та колоніалізму в їхніх нових формах» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/Society/151827>.
19. Шевчук Д. Пастки посткомунізму / Д. Шевчук // Критика. – 2013. – Число 11–12. – С.33–35.

References

1. Vais M., Pomerantsev P. Poveliteli brekhni: informatsiia, kultura ta hroshi na sluzhbi Kremliia // Krytyka. – 2014. – Chyslo 9–10. – S.4–12.
2. Horbach V. K. Borovoi: «Ukraina nini – naiholovnishia tochka vyrishennia svitovykh heopolitychnykh zavdan» [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://gazeta.ua/articles/opinions-journal/_ukrayina-nini-najgolovnishia-tochka-virishennya-svitovih-geopolitichnih-zavdan/557725.
3. Hrytsak Ia. Revoliutsiia Tsinnosti [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://life.pravda.com.ua/society/2014/11/7/183467/>.
4. Datsiuk S. Revoliutsiia Hidnosti – dva roky pislia pochatku [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://blogs.pravda.com.ua/authors/datsuk/564eefdd68ef5/>.
5. Drozdovskyi D. Sertsebytta svobody [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.umoloda.kiev.ua/number/2589/164/91219/>.
6. Ievromaidan – podiia desiatilettia – eks-spetspredstavnyk Madlen Olbraйт [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.pravda.com.ua/photo-video/2014/01/12/7009379>.

7. Yermolaiev A. Rosiiani pratsiuiut z Ukrainoiu mynulo, a my vzhe inshi / A. Yermolaiev // Kraina. – 2014. – №15 (218). – S.4–7.

8. Zheshovska V. Kanikuly na vulytsi [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://tyzhden.ua/World/154648>.

9. Ivershen I. V. Yermolenko: «Maiemo buty hotovi, shcho Maidan ne ie ostanou revoliutsiieiu» / I. Ivershen // Kraina. – 2014. – №17 (220). – S.20–24.

10. Kolektyvna vidpovidalnist [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://tyzhden.ua/World/151837/PrintView>.

11. Mukharskyi A. Maidan. (R)Evoliutsiia dukhu / A. Mukharskyi. – K.: Nash format, 2014. – 314 s.

12. Narizhna V. Evromaidan u tekstakh / V. Narizhna // Krytyka. – 2013. – Chyso 11–12. – S.12–15.

13. Paraskiva L. Ie. Bystrytskyi: Yevropy na Maidani bilshе, nizh chymalo de v YeS / L. Paraskiva // Kraina. – 2014. – №1 (204). – S.25–27.

14. Piter Pomerantsev: «Koly z'ivliaietsia yakas nova media–tekhnohii, vse zakinchuietsia peklom brekhni i propahandy» [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://tyzhden.ua/Politics/147662>.

15. Saakashvili: Nemynucha peremoha ATO vriatue Yevropu vid holovnoho varvara 21 stolittia [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.pravda.com.ua/news/2014/07/27/7033167/?attempt=1>.

16. Umland A. Hlobalni naslidky «ukrainskoi kryzy». Zaneпад Rosii ta evroaziiska bezpeka na pochatku XXI stolittia / A. Umland // Krytyka. – 2015. – Chyso 5–6. – S.8–19.

17. Fukuiama vvazhaie Yevromaidan «hrandioznoiu istorychnou podiieiu» [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://dt.ua/POLITICS/fukuyama-vvazhaye-yevromaidan-grandioznoy-istorichnoy-podiyeyu-188732_.html.

18. Shalini Randeriia: «Nyni u sviti mozhlyve povremennia do imperializmu ta kolonializmu v yikhnikh novykh formakh» [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://tyzhden.ua/Society/151827>.

19. Shevchuk D. Pastyk postkomunizmu / D. Shevchuk // Krytyka. – 2013. – Chyso 11–12. – S.33–35.

Potapenko Ya. O., Doctor of History, Professor of Department of History and Culture of Ukraine State University «Pereiaslav–Khmelnitsky State Pedagogical University named Gregory Skovoroda» (Ukraine, Pereiaslav–Khmelnitsky), yaroslavpotapenko007@yandex.ua

Potapenko O. I., Professor, Head of Department of Ukrainian linguistics and teaching methods of State University «Pereiaslav–Khmelnitsky State Pedagogical University named Gregory Skovoroda» (Ukraine, Pereiaslav–Khmelnitsky)

The geopolitical implications of Euromaidan

Analyzed a range of influences that made Euromaidan on international politics, the maximum intransigence value and civilizational confrontation between Putin's Russia and the liberal-democratic West. Proved that Euromaidan on the global level showed an unexpected and unpredictable at the conditions of postmodern skepticism phenomenon – the return of morality in politics. Conceptualized influence of Maidan on prospects for expansion of contemporary forms of democratic governance, which is particularly relevant for the European Union covered by deep institutional crisis.

Keywords: Euromaidan, geopolitical consequences, Putin's Russia, the West, the European Union.

Потапенко Я. А., доктор исторических наук, профессор кафедры истории и культуры Украины, ГВУЗ «Переяслав–Хмельницкий государственный педагогический университет им. Григория Сковороды» (Украина, Переяслав–Хмельницкий), yaroslavpotapenko007@yandex.ua

Потапенко А. И., профессор, заведующий кафедрой украинской лингвистики и методики обучения, ГВУЗ «Переяслав–Хмельницкий государственный педагогический университет им. Григория Сковороды» (Украина, Переяслав–Хмельницкий)

Геополитические последствия Евромайдана

Анализируется целый комплекс влияний, которые произвел Евромайдан на международную политику, предельно продемонстрировав непримиримость ценностно-цивилизационного противостояния между путинской Россией и либерально-демократическим Западом. Доказывается, что Евромайдан на глобальном, общечеловеческом уровне проявил неожиданный и непредсказуемый в условиях постмодернистского скепсиса феномен – возвращение морали в политику. Осмысливаются перспективы влияния Майдана на расширение современных форм демократического правления, что особенно актуально для Евросоюза, охваченного глубоким институциональным кризисом.

Ключевые слова: Евромайдан, геополитические последствия, путинская Россия, Запад, Европейский союз.

* * *

УДК 329.055.4(477)

Рудень Д. М.,
аспірант, Національний педагогічний
університет ім. М. П. Драгоманова
(Україна, Київ), den.ruden@gmail.com

БЛОК ЛІВИХ І ЛІВОЦЕНТРИСТСЬКИХ СИЛ ЯК ЧЕРГОВА СПРОБА ОБ'ЄДНАННЯ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ ЛІВОГО РУХУ УКРАЇНИ

Розглянуті передумови виникнення, ідеологічне підґрунтя та механізм утворення і діяльності Блоку лівих і лівоцентристських партій, який діяв з 2009 по 2011 рік в Україні і об'єднував чотири політичні партії – Комуністичну партію України, «Справедливість», Соціал-демократичну партію України (об'єднану) та «Союз лівих сил». Проаналізована участь блоку, а також інших партій лівого руху України – Соціалістичної партії України та Прогресивної соціалістичної партії України у виборах Президента 17 січня 2010 року та чергових виборах депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів 31 жовтня 2010 року. Досліджені ідеологічні засади і програмні документи кандидатів у Президенти від лівих партій і тактика виборчих кампаній. Виокремлені проблеми функціонування Блоку лівих і лівоцентристських сил і причини припинення його діяльності.

Ключові слова: лівий рух України, Блок лівих і лівоцентристських сил, вибори Президента України 17 січня 2010 року, місцеві вибори 31 жовтня 2010 року.

Політична криза 2007 року і позачергові вибори народних депутатів України, що відбулися 30 вересня 2007 року для лівих сил стали відправною точкою до пошуку нових форматів участі у виборах, корегуванні ідеологічних позицій, зміни риторики лідерів. Метою таких змін стала потреба у розширенні електоральної бази.

Політична система України за часів незалежності зазнала певних метаморфоз, одна з яких – це зростання кількості зареєстрованих політичних партій, посилення впливу матеріального чинника, підкуп виборців при проведенні виборів. Підґрунтям появи значної кількості лівих і лівоцентристських партій стали протиріччя між лідерами політичних партій, зокрема СПУ, з лав якої в той чи інший час вийшли досить сильні політики і утворили свої політичні партії. В практиці з'явилися виборчі технології, коли на противагу діючої партії створюється нова із співзвучною назвою тощо.

Лівий рух в Україні досліджували сучасні вітчизняні вчені, такі як О. М. Волков, О. В. Гарань, В. В. Медведчук, С. М. Остюченко, Є. В. Перегуда, О. С. Стаценко, В. М. Якушик. Політологічний аналіз загальних ідеологічних трансформацій знаходимо в працях і вітчизняних науковців В. П. Андрущенка, О. В. Бабкіної, В. В. Кізіми, І. Ф. Кураса. Значний внесок в теоретичні дослідження та практичну реалізацію по створенню і розвитку лівого руху України внесли, перший секретар ЦК Комуністичної партії України, керівник фракції комуністів у Верховній Раді України П. М. Симоненко, голова партії «Справедливість» С. М. Ніколаєнко, голова Соціалістичної партії України О. О. Мороз, голова Прогресивної соціалістичної партії України Н. М. Вітренко, голова партії «Союз лівих сил» В. О. Волга, директор Інституту демократії і соціальних процесів В. Я. Шибко, політологи В. С. Кулик, В. С. Небоженко.

Протягом декількох парламентських і президентських виборів – з 1994 року і по 2007 рік – тою чи іншою мірою у суспільстві активно обговорювалася тема об'єднання політичних партій, особливо тих, які мають спільну ідеологію, споріднені програми та, фактично, один і той саме електорат. Найбільш вдалу спробу лівих